

Басты бет / Заңнама / Заңнама

Ақмола облыстық сотының "Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексін күшіне енгізу туралы" 1997 жылғы 16 шілдедегі Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабын конституциялық емес деп тану жөніндегі ұсынымы туралы

Қаулы Қазақстан Республикасы Конституциялық Кеңесі 2000 жылғы 2 тамыз N 17/2

Қайта оралу

Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесі Конституциялық Кеңес Төрағасының міндетін атқарушы Н.І.Өкеев, Кеңес мүшелері А.Есенжанов, А.К.Котов, Қ.Ә.Омарханов және В.Д.Шопин қатысқан құрамда, Қазақстан Республикасының Президенті Әкімшілігінің мемлекеттік-құқық бөлімінің аға референті Т.Е.Нұғымановтың қатысуымен өзінің ашық отырысында Ақмола облыстық сотының "Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексін [K970167_](#) күшіне енгізу туралы" 1997 жылғы 16 шілдедегі [Z970168_](#) Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабын конституциялық емес деп тану жөніндегі ұсынымын қарады.

Қолдағы бар материалдарды, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия мемлекеттік университетінің қылмыстық құқық және процесс кафедрасының меңгерушісі - сарапшы Қ.Ж.Балтабаевтың қорытындысын зерделеп, баяндамашы А.Есенжановтың хабарын тыңдап, Конституциялық Кеңес мынаны анықтады:

Қазақстан Республикасының Конституциялық Кеңесіне 2000 жылғы 3 шілдеде Ақмола облыстық сотының "Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексін [K970167_](#) күшіне енгізу туралы" 1997 жылғы 16 шілдедегі [Z970168_](#) Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабын конституциялық емес деп тану жөніндегі ұсынымы келіп түсті.

Ұсынымнан мәлім болғанындай, Ақмола облыстық сотының іс жүргізуінде, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің [K970167_](#) адамдар тобының алдын ала сөз байласуы бойынша, бірнеше рет, үй-жайға кірумен, қару ретінде пайдаланылатын

заттарды қолданумен жасалған қарақшылық үшін жауаптылықты көздейтін 179-бабы, 2-бөлігі, а), б), в), г) тармақтары бойынша Д.В.Васиневке айып тағу жөніндегі қылмыстық іс жатыр. Бұл іс Ақмола облысы Есіл ауданы прокурорының осы аудан сотының үкіміне келтірген наразылығы бойынша қабылданған болатын. Прокурордың наразылығында, сотталушының әрекеті, "Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексін [K970167_](#) күшіне енгізу туралы" 1997 жылғы 16 шілдедегі [Z970168_](#) Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабына сай, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің, ұрлық немесе қорқытып алушылығы үшін бұрын екі немесе одан да көп рет сотталған адам жасаған қарақшылық үшін жауаптылықты көздейтін 179-бабы 3-бөлігінің г) тармағы бойынша айқындалуы тиіс, деп көрсетілген.

"Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексін [K970167_](#) күшіне енгізу туралы" 1997 жылғы 16 шілдедегі [Z970168_](#) Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабында: "Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 175-бабына Ескертудің 4-тармағында бекітілген ереже "Қазақ КСР-інің Қылмыстық Кодексін бекіту туралы" 1959 жылғы 22 шілдедегі Қазақ КСР Заңымен бекітілген Қазақ КСР Қылмыстық Кодексінің 63 (бандитизм), 76 (ұрлық), 76-1 (тонау), 76-2 (шабуыл жасап тонау), 76-3 (алаяқтық), 76-4 (бөтен біреудің мүлкін меншіктену немесе жұмсап қою жолымен немесе қызмет бабын пайдаланып, қиянат жасау жолымен талан-таражға салу), 76-7 (қорқытып алу), 203-бабында (атылатын қаруды, оқ-дәріні немесе жарылғыш заттарды ұрлау), 205-2 (радиоактивті материалдарды ұрлау), 213-1 (есірткі заттарды ұрлау) баптарында көзделген қылмыстардың қайсыбіреуін бұрын жасаған адамдарға қолданылады" делінген.

Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің [K970167_](#) 175-бабына Ескертудің 4-тармағына сай, "осы тараудың баптарында, сондай-ақ осы Кодекстің басқа баптарында ұрлық немесе қорқытып алушылық үшін бұрын сотталған адам деп осы Кодекстің 175-181, 248, 255, 260-баптарында көзделген бір немесе бірнеше қылмыс үшін сотталған адам танылады".

Қазақстан Республикасының қолданылып жүрген Қылмыстық кодексінің жоғарыда аталған нормаларын, 1959 жылғы 22 шілдеде қабылданған Қазақ КСР-і Қылмыстық кодексінің осы тақілеттес нормаларымен салыстырмалы түрде талдай келе, өтініш субъектісі, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің [K970167_](#) 179-бабы 3-бөлігінің г) тармағында және "Меншікке қарсы қылмыстар" тарауының басқа баптарының осы тақілеттес тармақтарында көзделген, бұл жағдайда ұрлық немесе қорқытып алушылығы үшін бұрын екі немесе одан да көп рет сотталған адам жасаған қарақшылық, айқындаушы белгіні осы қарастырылып отырған Заңның 8-бабы арқылы қолдануға болмайды деп пайымдайды. Соған орай мынадай дәлелдер келтіріледі.

Қазақ КСР-інің 1959 жылғы 22 шілдедегі Қылмыстық кодексінде, екі және одан да көп рет ұрлық немесе қорқытып алушылық жасағаны немесе пайдакүнемдік қылмыс (оның санынан тәуелсіз) жасағаны үшін екі және одан да көп рет сотталған адамдардың іс-әрекеті "қайталап" белгісі бойынша айқындалатын. Қазақстан Республикасының қолданылып жүрген Қылмыстық кодексінде [K970167_](#) болса "қайталану" айқындаушы белгісі "бірнеше рет" айқындаушы белгімен ауыстырылған және, алаяқтықты алып тастағанда, жаза жеңілдетілген.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде "бірнеше рет" айқындаушы белгімен қатар, жауаптылығын күшейте отырып, мынадай жаңа дербес айқындаушы белгі енгізілген: дәл осындай қылмысы үшін екі және одан да көп рет сотталған адамның ұрлық немесе қорқытып алушылық жасауы. Ақмола облыстық сотының пікірі бойынша, бұл сотталушының жағдайын нашарлатады, себебі екі немесе одан да көп рет сотталған адамның жасаған қылмысы үшін, өте қауіпті рецидивист жасаған қылмыспен бірдей жауаптылықты көздейді. Ал бұл, облыстық соттың пікірінше, Қазақстан Республикасы Конституциясының 77-бабы 3-тармағының 5) тармақшасында баянды етілген заңның кері күші туралы конституциялық принципке қайшы келеді. Ал қарастырылып отырған Заң 8-бабының өте қауіпті рецидивист деп танылған да, танылмаған да адамдардың бәріне тарауы, Қазақстан Республикасы Конституциясының [K951000_14](#)-бабында баянды етілген, заң алдында жұрттың бәрі тең деген конституциялық принципті бұзады. Баяндалғанның негізінде, Ақмола облыстық соты "Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексін күшіне [K970167_](#) енгізу туралы" 1997 жылғы 16 шілдедегі [Z970168_](#) Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабын конституциялық емес деп тануды сұрайды.

Осы ұсынымды қарау кезінде Конституциялық Кеңес мынаны ескерді.

Конституциялық Кеңес, Ақмола облыстық сотының, ұрлық немесе қорқытып алушылығы үшін бұрын екі немесе одан да көп рет сотталған адамның пайдакүнемдік қылмыс жасауын айқындайтын белгіні, онымен бір мезгілде Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінде [K970167_](#) бірнеше реттілікті айқындайтын белгі болып тұрғанда қолдануға болмайды деген дәлелдерін қарай алмайды. Қылмыстық-жазаланатын әрекеттердің құрамын топтастыру, соның ішінде олардың айқындалатын белгілерін анықтау заң шығарушының төтенше құзыры болып табылады, ал нақтылы бір қылмыстық әрекеттердің айқындалуы жөніндегі даулар процессуалдық заңдарда белгіленген тәртіппен шешіледі.

Республика Конституциясы [K951000_78](#)-бабының ережелерінен келіп шығып, Ақмола облыстық соты Конституцияның [K951000_77](#)-бабы 3-тармағының 5) тармақшасына қайшы келеді деп есептейтін, "Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексін [K970167_](#) күшіне енгізу туралы" [Z970168_](#) Қазақстан Республикасы Заңының осы аталған 8-бабы ғана Конституциялық Кеңес қарауының нысаны бола алады.

Конституцияның 77-бабы 3-тармағының 5) тармақшасына сәйкес, жауапкершілікті белгілейтін немесе күшейтетін, азаматтарға жаңа міндеттемелер жүктейтін немесе олардың жағдайын нашарлататын заңдардың кері күші болмайды. Яғни, мұндай заңдар оларды енгізгенге дейін жасалған әрекеттерге қатысты қолданылмайды.

Алайда, "Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексін [K970167_](#) күшіне енгізу туралы" [Z970168_](#) Қазақстан Республикасы Заңының 8-бабы, Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің бұдан да қатаң санкциялары бар баптарын осы аталған кодексті күшіне енгізуге дейін жасалған әрекеттерге тікелей қолдануды көздемейді де. Заңның қарастырылып отырған бабы, меншікке